

2
ARHIIVKOGU

ÜLEVAADE TARTU ÜLIKOOLI MEDITSIINILISE
KLIINIKU AJALOOST

Assistent J. Riiv

Teaduskonna sisehaiguste ja patoloogilise füsioloogia kateeder

Tartu ülikooli tegevuse esimestel aastatel toimus sisehaiguste ja kõrvaldistsipliinide õpetamine ainult ühel õppetoolil, mida nimetati patoloogia, semiootika, teraapia ja kliiniku kateedriks. Esimeseks selle kateedri professoriks sai Daniel Balk (1802—1817). Õppe- ja teadusliku töö edukaks teostamiseks puudusid esialgu vajalikud kogemused, puudus ka õppebaas kliiniku näol. Kliiniku küsimus lahendati ruumide üürimise teel eramajas ja 1. mail 1804. a. võis meditsiiniline kliinik alustada tegevust. Nii võimaldati praktiliste teadmiste omandamine kuuele arstiteaduse üliõpilasele, kes 1802. a. kevadel ülikooli avamisel alustasid stuudiumi. 1805. a. alustati Toomemäel asuvate kasarmute ümberehitamist, mis viidi lõpule 1808. a. suveks ja mille järel võidi seda maja kasutada kliinilise instituudi asukohana. Siin asusid kõik sel ajal eksisteerivad kliinikud, nimelt meditsiiniline, kirurgiline ja sünnitusabi kliinik. Hoonet täiustati edaspidi pidevalt. Professor Balki direktoriks oleku ajal 1817. a. ehitati juurde katusealune korrus ja apteek. Meditsiiniline kliinik asus maja teisel korrusel paremas tiivas. Vasemat tiiba kasutas kirurgiline kliinik. Esialgne voodite arv kliinikus oli ainult 10. Ändmed 1814. a. kõnelevad 12 haigevoodist ja juba 1818. a. võidi rakendada tööle 15 voodit. Haigla tegevust juhtisid kolm eriala professorit. Muu personal koosnes ühest assistendist, kahest haigetallitajast ja kolmest abitöötajast, kes pidid, kaasa arvatud ka assistent, töötama kõigis kolmes osakonnas.

Pärast eelteadmiste omandamist kahe aasta vältel tutvusid üliõpilased kliiniliste ainetega professor Balki juhendamisel. Sisehaiguste õpetamisest saame kujutluse, kui vaatleme õppeprogrammi näiteks 1808. a. Esimesel semestril pidas professor Balk järgmisi loenguid: ägedate haiguste spetsiaalne teraapia — 2 tundi nädalas, meditsiini metodoloogia ja entsüklopeedia — 1 tund, üldpatoloogia — 3 tundi, füsioloogiline-filosoofiline antropoloogia — 4 tundi, kasuistika — 1 tund, retseptuur — 2 tundi nädalas. Teisel semestril

jätkus õppetöö järgmiselt: semiootika — 4 tundi, krooniliste haiguste teraapia — 4 tundi nädalas. Paralleelselt loengutega toimus iga päev ka kliiniline praktikum professori juhendamisel.

Kliinilise haigematerjali vähesuse tõttu tuli õppeotstarbeks kasutada täiendavalt veel ambulatoorseid haigeid. Olemasolevate dokumentide alusel võime niisuguse polikliinilise tegevuse alguse viia 1805. aasta esimesele semestrile, mis ajast polikliiniku tegevust pidevalt täiendati, kuni lõpuks iseseisva polikliiniku asutamiseni sajandi viimaseil aastail. Kuid ka peale selle teostati kliiniku juures ambulatoorset vastuvõttu. Polikliinilist haigematerjali kasutati peamiselt propedeutiliste teadmiste ja oskuste süvendamiseks. 1805.—1809. a. pidas professor Balk loenguid 1 tund nädalas teemal, mis loenguplaanis oli tähistatud kui *collegium disputatorium* või *collegium conversatorium et casuisticum*. Üliõpilaste arvu kasvades osutus see väheseks ja 1809. a. loengute tunniplaanist võime lugeda, et „professor Balk jätkab üldise akadeemilise haigla meditsiinilises osakonnas iga päev kella 10—11 kliinilisi harjutusi. Samaaegselt nende harjutustega ta peab samuti äärmiselt tähtsaks praktilise arsti jaoks põhjaliku haigusloo koostamise harjutust, kusjuures tuleb arutada „puuduvate“ (ambulatoorsete) haigete ravi koos otstarbekohase retseptide väljakirjutamise juhendamisega nii haiglahaigete jaoks kui ka „puuduvate“ (ambulatoorsete) haigete jaoks”. Mujal loengute tunniplaanis nimetatakse neid harjutusi ka „tehnilisteks ja kliinilisteks“ või „meditsiinilis-kliinilisteks“.

Niisuguse õppeprogrammiga, teoreetiliste ja praktiliste ainete teatava tasakaaluga, eriti aga õppetegevuse lähendamisega haigevoodile erines Tartu ülikooli meditsiiniline fakulteet Lääne-Euroopa vastavaist fakultetidest, moodustades ratsionaalse kesktee saksa teoreetilise ja prantsuse puhthospitaalse õppemeetodi vahel.

Õppe- ja teadusliku töö eduka arenemise aluseks Tartu ülikoolis, eriti arstiteaduskonnas, oli tihe kontakt kõikide tol ajal juhtivat osa etendavate teaduse keskustega. Oskuslikult eraldati saadud teaduslikust materjalist ratsionaalne tuum ja arendati edasi oma, Tartu ülikoolile iseloomulikku teaduslikku suunda.

Tartu ülikooli asutamispäevil valitses meditsiinis otsingute ajastu. Iga uus avastus loodusteaduste valdkonnas kutsus ka arstiteaduses esile uusi, sageli diametraalselt muutuvaid seisukohti kõigi oma järeldustega haige uurimisel ja ravimisel.

Natuurfilosoofiline koolkond Tartus kõlapinda ei leidnud, kuigi valitses saksa ülikoolides kuni sajandi keskpaigani. Teisest küljest hakati Tartus haigete ravimisel õigeaegselt piirama *materia medica* puhtempiirilist suunda. Olulisi teeneid Tartu meditsiinile õige teoreetilise suuna andmisel oli Balkil, kes 1803. a. oli rektoriks ja hiljem korduvalt arstiteaduskonna dekaaniks. Iseloomulik oli teaduskonna õppejõudude ühtne opositsioon naturfilosoofilisi ideid propageeriva Burdachi vastu, mistõttu viimane oli sunnitud Tartust lahkuma.

Professor Balki õpilastest tuleb mainida akadeemik K. E. Baeri

ja tulevase sisehaiguste kateedri õppejõude L. Struwet ja G. Sahmenit.

Pärast Balki juhtis meditsiinilist kliinikut Johann Erdmann (1817—1823). Erdmann tuli Tartusse Kaasani ülikoolist, jäädes ka edaspidi tihedasse kontakti teiste vene ülikoolidega, eriti Kaasani ja Moskva. Erdmann omas entsüklopeedilisi teadmisi, mistõttu ta võis vaheldumisi olla mitme erineva kateedri juhatajaks. Õigusega võib teda pidada kliinilis-anatoomilise suuna esindajaks. Kliinikus teostati lahanguid ja uuriti seoseid patoloogiliselt muutunud siseorganite ja kliinilise haiguspildi vahel. Eesmärgiks oli haiguslikke muutusi organismis diagnoosida elupuhuselt. Tuleb hinnata Erdmanni innukat püüdlust rakendada haigevoodi juures uusi diagnostilisi ja ravimeetodeid, mis olid leidnud morfoloogilis-füsioloogiliselt teoreetilise põhjenduse. Esimesena Venemaal võeti Tartu meditsiinilises kliinikus 1820. a. tarvitusele Laenneki stetoskoop ja kasutati seda südame ning kopsuhaiguste uurimiseks. Erilist tähelepanu äratas Erdmann oma kliiniliste annaalidega, milline raamat ilmus trükist 1821. a. Selles raamatus esitas autor huvitavaid haigusjuhte meditsiinilisest kliinikust ühes põhjaliku analüüsi. Nimetatud raamatule saabus tellimusi paljudelt ülikoolidelt. Raamat saadeti isiklikult ka professor Mudrovile. Oma teaduslikes töodes juhtis Erdmann tähelepanu mineraalvetele kui ravivahendile. Ta populariseeris ja põhjendas rida rahvameditsiinis kasutusel olnud ravimeid ja ravivõtteid, juurutas meditsiini kaasasündinud komponentide ravi bandaažidega. Samuti võib Erdmanni lugeda meie pioneeriks füsioteraapia alal, sest ta käsitles mitmes oma töös elektrilisi nähtusi, kirjeldas galvaniseerimist ja rakendas kliinikus praktiliselt elektrivoolu andvat aparati — *machina electrica*'t.

Üheks Tartu arstiteaduse kiire arenemise põhjuseks oli siin valitsev vaba vaim, mistõttu Tartus võisid töötada õppejõud, kes olid sattunud vastuollu saksa ülikoolides valitseva dogmaatilise piiratud ja skolastitsismiga. Erilist progressiivset mõju saksa ülikoolid XIX sajandil Tartu ülikoolile ei avaldanud. Tartu oli ise muutumas juhtivaks teadusekeskuseks Euroopas. Vene ülikoolides üldiselt, muuhulgas ka Tartus, tekkis reaktsioon saksa ülikoolides valitseva keskaegse korra ja saksa meditsiini mentaliteedi vastu. Kui rääkida välismõjudest, siis võib selles suhtes, peaasjalikult sajandi esimesel kolmandikul, mainida mõjustusi prantsuse meditsiiniliselt koolkonnalt, kus XVIII sajandi lõpust alates sai alguse morfoloogilis-füsioloogiline ainekäsitus. Prantsuse ülikoolides asutati varem kui mujal iseseisvaid füsioloogia õppetooli. Ka Tartus lahutati 1821. a. füsioloogia õpetamine anatoomia õppetoolist praktiliselt iseseisvaks distsipliiniks. 1847. a. luuakse Tartus farmakoloogia instituut, esimene sellesarnane maailmas. Füsioloogia iseseisev õpetamine oli tähtis Tartu arstiteaduse kui loodusteaduse arenemises. Selle positiivsed tulemused avaldusid õige pea materialistliku mõtlemisviisi ja ühes sellega ka ainesse teadusliku suhtumise süvenemises. Füsioloogia arenemine Tartu ülikoolis avaldas suurt mõju teistele vene ülikoolidele nii teaduslike sidemete kui ka Tartu

ülikooli kasvandike kaudu, kellest paljud suundusid õppejõududeks teistesse ülikoolidesse. Nii sai vene füsioloogia pioneer Filomafitski oma teadusliku kooli Tartus. Lähtudes Tartu arstiteaduskonna kõrge tasemest asutati siia 1820. a. Meditsiiniline Instituut arstide ettevalmistamiseks riigi stipendiaatidena. Ajavahemikus 1828—1838 töötas Tartus Professorite Instituut, mis valmistas ette rahvuslikke õppejõude vene ülikoolidele. Silmapaistvamateks instituudi kasvandikeks terapeutidest-kliinitsistidest olid G. Sokolski ja J. Varvinski.

Peale Erdmanni õpetasid sisehaigusi ülikooli omad kasvandikud Ludwig Struwe (1823—1828) ja Gottlieb Sahmen (1828—1847). Nagu varem Erdmann, nii juhtisid ka järgnevad kliiniku juhatajad ühtlasi polikliinikut.

Struwe laiendas meditsiinilist kliinikut 24 voodini. Üliõpilaste arv kliinikus kõikus 6—50-ni, kes kujutasid enestest praktikante haigete täieliku uurimise ning ravi õigustega ja auskultante, kes võisid haigeid ainult jälgida.

Struwe teeneks tuleb pidada leeprahaiguse põhjalikku kirjeldamist. Samuti leidis üldist tähelepanu tema nahahaiguste klassifikatsiooni käsitlev töö.

G. Sahmen oli põhjalikult tuttav tollel ajal veel algastmel oleva objektiivse (füüsikalise) haigete uurimise meetodiga ja andis oma suuri kogemusi edasi sadadele õpilastele. Sahmen andis tubli panuse primitiivse empirismi jäänuste likvideerimiseks nii diagnostikas kui ka ravis. Oluliseks sammuks edasi oli kliinilise laboratooriumi organiseerimine, mille varustuse hulka alates 1844. a. kuulus ka ajakohane mikroskoop. Sahmeni teaduslikest töödest on tähtsamad 1826. a. publitseeritud aju ja ajukestade haiguste kirjeldus vaadelduna patoloogilis-diagnostiliselt. Kohaliku patoloogia uurimise seisukohalt on huvipakkuv tema töö koos Fr. Parrotiga Tartu linna kliimaatilisest ja haiguslikust konstitutsioonist.

Teaduse kiire arengu tõttu ei rahuldanud peagi enam sisehaiguste õpetamine ühel õppetoolil. Teine teraapia ja kliiniku kateeder asutati 1842. a. Uue kateedri esimeseks juhatajaks sai Professorite Instituudi kasvandik, Sahmeni õpilane J. Varvinski, kes iseseisvat õppetööd alustas 1844. a. Siinkohal on sobiv mainida, et Tartu arstiteaduskonna üheks iseloomustavamaks jooneks oli suhteliselt varakult väljakujunenud traditsioon kaadrit täiendada oma kasvandikega. Seda enam võime rääkida Tartu meditsiinilisest koolkonnast.

Varvinski sai ülesandeks lugeda sisehaiguste propedeutikat: „...hingamis- ja vereringehaigustest seoses auskultatsiooni ja perkussiooni õpetamisega ja praktiliste harjutustega elavatel ja laipadel — 4 tundi nädalas.” Sellest ajast peale käsitletakse kliinilist diagnostikat obligatoorse erikursusena kuni tänapäevani. Loengulise tegevuse kõrval oli Varvinski polikliiniku juhatajaks. Aastal 1846 suunatakse Varvinski Moskvasse hospitaalteraapia kateedri juhatajaks. Tartu päevil hõlmas Varvinski teaduslik tegevus peamiselt koolera ja pleuriidi probleeme.

Seoses õppetegevuse laienemisega ei olnud võimalik piirduda endise kitsa kliinilise baasiga, mida pakkus kliiniline instituut oma osakondadega. Kliinikud olid õppebaasina väikesed ja samal ajal nad ei suutnud rahuldada jõudsasti kasvanud Tartu linna ja ümb-ruse elanike nõudeid. Tekkis vajadus täiendavate haiglavoodite järele. Üheks järjekindlaks uue haigla mõtte arendajaks ja selle eest võitlejaks oli N. I. Pirogov. Kõsimus lahendati jaatavalt ja 1842. a. alustas uus haigla tegevust. Alates 1846. a. kasutati seda haiglat õppebaasina professor Samson-Himmelstierni juhendamisel. Kliinilised praktikandid õppisid seal uurima haigeid, pidama haiguslugusid, korraldama ravi ja kirjutama välja retsepte. Õppetöö selles nn. hospitaalkliinikus omandas tähtsa koha arsti-teaduse üliõpilaste kliinilises ettevalmistamises. Alates 1857. a. pandi haridusministeeriumi korraldusel kliiniku juhataja ülesanded ühele sisehaiguste kateedri professorile, nimelt sellele, kes juhtis polikliinikut. Teine professor teostas õppetööd ainult meditsiinilises kliinikus. Erilise traditsiooni kohaselt alates 1851. a. vahetasid polikliiniku ja meditsiinilise kliiniku juhatajad iga aasta järel omavahel ülesandeid, olles kord üks, kord teine polikliiniku profes-soriks. Niisugune kord kehtis kuni 1886. a., mil jäädi püsiva juhataja süsteemi juurde.

Tähtsaks sündmuseks sisehaiguste õpetamisel oli kahe koos-seisulise privaatsõpetaja loomine teraapia ja kliiniku kateedri juurde alates 1861. a. Üks dotsentidest hakkas lugema kliinilist propedeutikat, teine aitas teraapia ja kliiniku kateedri profes-soril juhtida polikliinikut. Dotsentuuride loomine oli tingitud esma-joones meditsiini kiirest arengust ja õppetöö mahu kasvust. Kuue-kümnendatel aastatel oli kliinilisel meditsiinil tekkinud orgaaniline seos farmakoloogia ja füsioloogiaga. Hakati teadlikult tegelema kliiniliste eksperimentaalsete uurimistega.

1865. a. nimetati ülikooli põhimäärusega sisehaiguste kateedrid ümber spetsiaalse patoloogia ja kliiniku kateedriteks.

Pärast Sahmenit juhtisid meditsiinilist kliinikut kogenud klini-tistid: Friedrich Oesterlen (1847—1848), Johann Friedrich Erd-mann (1847—1858), Albert Krause (1851—1856), Karl Veyrich (1857—1869), Adolf Wachsmuth (1860—1865), Alfred Vogel (1866—1886).

Teaduslikest töödest väärib tähelepanu J. Fr. Erdmanni uuri-mus *extr. filicis maris*'e toimest ja meditsiinilisest kasutamiseviisist.

Polikliiniku tegevust viimistles teraapia ja kliiniku professor A. Wachsmuth. Alates 1860. a. jälgisid praktikandid professori ja assistendi otsesel juhendamisel haigeid nende kodudes, kusjuures kliiniku apteegist võimaldati tasuta ravimeid. Haigete arv poli-kliinikus kasvas pidevalt, olles sel ajal keskmiselt 2500 visiiti aastas. Wachsmuthi teaduslik tegevus kontsentreerus närvi- ja vaimuhaiguste probleemistikku. Õppetöö osas rõhutati eriti üli-õpilaste praktiliste oskuste omandamist ja iseseisva tegevuse har-jutamist. Haiget uuriti praktikandi juuresolekul, kusjuures kasutati

kõiki vajalikke füüsikalisi-keemilisi abivahendeid. Praktikandid olid kohustatud oma haiget kogu kliinikus viibimise ajal jälgima. Ravi osas oli püüdeks organismi füsioloogilist talitlust mitte häirida, vaid seda igati toetada. Menetlusi ja ravimeid rakendati ainult kindla eesmärgiga. Eriti suurt tähelepanu osutati dieedile kui ravifaktorile.

Kliinilis-eksperimentaalset suunda arendas edasi A. Vogel. Oma kahekümneaastase meditsiinilise tegevuse kogemused resümeeris ta lastehaiguste õpperaamatu näol.

Aastatel 1869—1871 oli sisehaiguste õppetooli üheks professoriks B. Naunyn. Peab mainima, et teadusliku tegevuse suund, mida arendas Naunyn ja mille tõttu teda õigusega peetakse saksa kliinilise meditsiini reformaatoriks, süvenes eriti Tartu ülikooli juures töötades.

Mitmesuunalisi eksperimentaalseid uuringuid jätkasid Fr. Albin Hoffmann (1873—1886) eksperimentaalse diabeedi alal, C. Schultzen (1871—1872) suhkurtõve ja biokeemia alal, V. Veil (1886—1897) füüsikalise diagnostika alal.

Järgnevalt sai kaasaegsete poolt hea hinnangu osaliseks meditsiinilise kliiniku juhataja Heinrich Unverricht (1889—1892). Haigete arv kliinikus saavutas kõrgtaseme, olles näiteks 1889. a. 499 haiget.

Teadusliku töö taseme tõusuks sel perioodil aitasid palju kaasa dotsentuurid, mille arvel teaduslike töötajate kaader rikastus kogunud töötajatega. Eriti tuleb esile tõsta dotsente G. Reyherit, I. Senffi, E. Stadelmanni ja F. Openhovskit (1884—1890). Viimase tööd südame ja mao innervatsiooni alalt on muutunud meditsiini raudvaraks.

Pärast sajandipikkust arenguteed astus Tartu ülikooli meditsiiniline kliinik uude, veel viljakamasse ajajärku, Botkini ja Pavlovi ajajärku. Seda tähistas Botkini õpilase Stepan Vassiljevi asumine meditsiinilise kliiniku direktoriks ja korraliseks professoriks eripatoloogia, diagnostika ja teraapia alal (1892—1903).

Vassiljev täiustas kliiniku laboratooriumi, suurendas haigevootide arvu, asutas bakterioloogilise kabineti ja täiendas kliiniku raamatukogu. Rikkalik on ka Vassiljevi teaduslik pärand. Tuntumad tema töödest on uurimused palaviku olemusest, Essentuki mineraalvee toimest inimorganismile jt. Vassiljevi nimega on seotud ka *morbis icterohaemorrhagicus*'e nimetus (*Morbis Veil-Vassiljevi*).

Pärast Vassiljevit juhtis meditsiinilist kliinikut Rauchfussi õpilane Carl Dehio kuni 1917. a. Dehio pööras õppetöös erilist tähelepanu praktilistele harjutustele koos põhjalike uurimismeetodite rakendamisega. Ta teostas kliinilisi praktikume kümneinimeselistes gruppides, mis võimaldas ka üliõpilaste individuaalset juhendamist. Dehio oli hea pedagoog ja produktiivne teadlane. Tema teaduslikest uurimustest on tuntumad tööd südamehaiguste ja lepra alalt.

Lühikest aega oli kliiniku direktoriks A. Jarotski (1917—1918).

Hiljem, pikema perioodi vältel, kuni 1940. a. oli kliiniku direktoriks Tartu ülikooli kasvandik Ernst Masing. Tingituna üldpoliitilistest olukordadest puudus Eestis kodanlikul perioodil edasise kontakti võimalus vene meditsiiniga ja toimus orienteerumine lääne, peamiselt saksa meditsiini suunas. Kliiniku endine kuulsus Tartu ülikooli meditsiinilise kliinikuna säilis ka sel perioodil.

Pärast 1945. a. asus teaduskonna sisehaiguste kateedri juhatajaks professor Voldemar Vadi (1945—1951). Tingimused olid mõnevõrra muutunud, sest vahepealsel perioodil oli kliinik ülikooli administratiivsest alluvusest üle viidud tervishoiuvõrgu alluvusse. Vaatamata sellele oskas professor Vadi organiseerida praktilise, teadusliku ja õppetöö ühtsuse, nagu see oli toimunud varematal aegadel.

Professor Vadi jätkas teadlikult eesrindliku vene ja nõukogude meditsiini traditsioone, täiendades seda loovalt ka omalt poolt. Professor Vadi on kirjutanud 86 teaduslikku tööd ja ettekannet. Valdavam ja väärtuslikum osa tema teaduslikest töödest käsitleb ainevahetuse, tuberkuloosi, balneoloogia ja reumatismi küsimusi.

Tartu ülikooli meditsiiniline kliinik eksisteerib praegu Tartu Linna Kliinilise Haigla sisehaiguste osakonnana. Osakonnas on nüüd 80 haigevoodit ja aastane läbikäik kuni 1500 haiget. Tunduvalt on suurenenud meditsiinilise personali arv. Palju on endisega võrreldes muutunud nii maja välises fassaadis kui ka sisemises ehituses. Palju on saadud erialaseid mõjustusi lähedalt ja kaugelt, kuid püsima on jäänud eriline elujaatav, humaanne, sügavalt teaduslik mentaliteet, mida võime uhkusega nimetada omaseks Tartu meditsiinilisele koolkonnale.

KIRJANDUS

1. Левицкий, Г. В. Биографический словарь профессоров и преподавателей Императорского Юрьевского, бывшего Дерптского университета за сто лет его существования (1802—1902). Том II. 1903.
2. Петухов, Е. В. Императорский Юрьевский университет, т. 1, 1902 и т. 2, 1906.
3. Мартинсон, Э. Э. Исторические связи Тартуского (б. Юрьевского) университета с русской наукой, Тарту, 1951.
4. Burdach, K. Rückblick auf mein Leben, Leipzig, 1848.
5. Erdmann, J. Annales scholae clinicae medicae Dorpatensis annorum 1818, 1819, 1820, Dorpat, 1821.
6. Die Kaiserliche Universität Dorpat. Denkschrift zu ihrer fünfundzwanzigsten Feier des zwölften Decembers 1827.
7. Die Kaiserliche Universität Dorpat während der ersten fünfzig Jahre ihres Bestehens und Wirkens, 1852.
8. Isiklikud toimikud ja teised materjalid Tartu Riikliku Ülikooli fondidest ENSV Riiklikus Ajaloo Keskarhiivis (fond nr. 402).
9. Nachrichten über Leben und Schriften des Herrn Geheimraths Dr. Karl Ernst von Baer, mitgetheilt von ihm selbst, Braunschweig, 1886.
10. Rückblick auf die Wirksamkeit der Universität Dorpat zur Erinnerung an die Jahre v. 1802—1865. 1866.
11. Vadi, V. Tartu Ülikooli hospitaal-sisehaigustekliiniku ajaloolisest arengust... Eesti Arst, 1, 13—32, 1931.

ОЧЕРК ИСТОРИИ МЕДИЦИНСКОЙ КЛИНИКИ ТАРТУСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Ассистент Я. Рийв

Кафедра факультетской терапии и патологической физиологии

Резюме

Тартуский (бывший Дерптский, Юрьевский) университет был в прошлом столетии одним из ведущих научных центров в масштабе всей России. Немалую роль в его составе играл медицинский факультет, где обучались и работали многочисленные ученые, признанные во всем мире. Медицинский факультет Тартуского университета с самого начала своего существования характеризуется материалистической обоснованностью своей работы и новаторской чуткостью. В тесном контакте с наиболее передовыми университетами Европы того времени, особенно Франции, в г. Тарту была создана солидная база для развития медицины. В качестве центрального учреждения факультета выделился клинический институт, в состав которого входила и медицинская клиника, предшественница нынешнего терапевтического отделения городской клинической больницы. В современных помещениях клиника начала работать с 1808 года, первоначально с 10 койками. Проводилось строгое единство работы лечебной, учебной и научной. Такой же принцип господствовал с самого основания клиники и по части стационара и поликлиники. Все это стало возможным вследствие того, что профессор кафедры одновременно заведовал и клиникой.

Из наиболее замечательных ученых в числе руководителей клиники нужно назвать прежде всего И. Эрдмана, заведовавшего клиникой с 1817 по 1823 г., автора многочисленных научных трудов, который впервые в России с 1820 года начал применять стетоскоп. Г. Замен (1828—1847) внес изрядный вклад в дело ликвидации остатков примитивного эмпиризма, как в диагностике, так и в лечении. Существенным шагом вперед было устройство клинической лаборатории, в оборудование которой с 1844 года вошел и микроскоп. К числу воспитанников Тартуского университета принадлежат терапевты-клиницисты Г. Сокольский и И. Варвинский. Уже рано на медицинском факультете сложилась традиция

пополнения кадров своими же воспитанниками, вследствие чего образовалась особая тартуская медицинская школа. На рубеже столетий клиникой заведовал ученик Боткина, С. Васильев, а позже ученик Раухфуса, К. Дегио. С тех пор в работе клиники укореняются боткинские традиции, в последнее время умело продолженные профессором В. Вади (1945—1951).

ОЧЕРК ИСТОРИИ МЕДИЦИНСКОЙ КЛИНИКИ ТАРТУСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Ассистент Я. Рийв

Кафедра факультетской терапии и патологической физиологии

Резюме

Тартуский (бывший Дерптский, Юрьевский) университет был в прошлом столетии одним из ведущих научных центров в масштабе всей России. Немалую роль в его составе играл медицинский факультет, где обучались и работали многочисленные ученые, признанные во всем мире. Медицинский факультет Тартуского университета с самого начала своего существования характеризуется материалистической обоснованностью своей работы и новаторской чуткостью. В тесном контакте с наиболее передовыми университетами Европы того времени, особенно Франции, в г. Тарту была создана солидная база для развития медицины. В качестве центрального учреждения факультета выделился клинический институт, в состав которого входила и медицинская клиника, предшественница нынешнего терапевтического отделения городской клинической больницы. В современных помещениях клиника начала работать с 1808 года, первоначально с 10 койками. Проводилось строгое единство работы лечебной, учебной и научной. Такой же принцип господствовал с самого основания клиники и по части стационара и поликлиники. Все это стало возможным вследствие того, что профессор кафедры одновременно заведовал и клиникой.

Из наиболее замечательных ученых в числе руководителей клиники нужно назвать прежде всего И. Эрдмана, заведовавшего клиникой с 1817 по 1823 г., автора многочисленных научных трудов, который впервые в России с 1820 года начал применять стетоскоп. Г. Замен (1828—1847) внес изрядный вклад в дело ликвидации остатков примитивного эмпиризма, как в диагностике, так и в лечении. Существенным шагом вперед было устройство клинической лаборатории, в оборудование которой с 1844 года вошел и микроскоп. К числу воспитанников Тартуского университета принадлежат терапевты-клиницисты Г. Сокольский и И. Варвинский. Уже рано на медицинском факультете сложилась традиция

SURVEY OF THE HISTORY OF THE TARTU UNIVERSITY MEDICAL CLINIC

J. Riiv

Summary

Last century the University of Tartu was one of the most important scientific centres in whole of Russia. No small part was played by the university's medical faculty where many world-famous scientists studied and worked. Ever since its foundation the work of the Tartu medical faculty has been characterized by materialist foundation of its work and sensitiveness to innovations. A solid basis for the development of medical science was created on the basis of close contact with the most progressive European universities, particularly with those of France. The centre of the medical faculty was the clinical institute, which included also the medical clinic, the present department of internal diseases of the Municipal Clinical Hospital of Tartu. The medical clinic began its activity in the present building in 1808. A strict unity of treatment, study and scientific work was achieved here. The same principle prevailed also as to the stationary and the polyclinic since the very beginning of the hospital. All this was possible only because the professor of the chair was at the same time head of the clinic.

I. Erdman must be mentioned as one of the most remarkable scientists, who headed the clinic in 1817—1823. He was the author of many scientific works and the first to use the stethoscope in Russia since 1820. G. Sahmen (1828—1847) made a considerable contribution towards liquidating the survivals of primitive empiricism both in diagnostics and in treatment. An essential step forward was the organization of a clinical laboratory, the equipment of which included a microscope since 1844. The therapeutists-clinicians G. Sokolsky and I. Varvinsky belonged to the former students of the Tartu University. The tradition of completing the staff of the medical faculty with their own pupils took shape quite early here. That laid the foundation of the special Tartu medical school. Professor S. Vassilyev, pupil of S. Botkin, was head of the clinic at turn of the century. Since that time the Botkin traditions gained ground in the clinical activity and they were later skilfully carried on by professor V. Vadi (1945—1951).